

**ANALÝZA MEDIÁLNÍ REPREZENTACE „TERORISMU“ VE ZPRAVODAJSKÉM POŘADU
UDÁLOSTI ČESKÉ TELEVIZE.**

**FAKULTA
SOCIÁLNÍCH VĚD**
Univerzita Karlova

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

PhDr. Tomáš Trampota, PhD.

Leden 2017

HLAVNÍ VÝSLEDKY ANALÝZY

- Česká televize díky síti vlastních zahraničních zpravodajů byla **schopna aktuálně reagovat na neočekávané teroristické útoky** a vysláním vlastních zahraničních zpravodajů přinášet aktuální a **nezprostředkované informace**. Tato funkce je v české mediální krajině nezastupitelná (v podobné míře ji je schopen naplňovat jen Český rozhlas, a částečně ČTK).
- Téma terorismus působí jako narušení paradigmatu stability společnosti, Česká televize intenzivním zveřejňováním nových bezpečnostních opatření a informacemi o jednání o bezpečnosti v Evropě **přispívá k opětovnému znovunastolení paradigmatu stability**.
- Česká televize se tématu terorismu věnovala nejvíce ze všech českých televizních stanic. Díky intenzitě zahraničního zpravodajství Česká televize přispívá ke komplexnější orientaci českých občanů v širším mezinárodním dění a plní výraznou informační funkci.
- Zpravodajství České televize o terorismu svou tematizací, vizualizací a jazykovou reprezentací aktérů **souznělo se způsoby zpracování tématu** evropskými veřejnoprávními stanicemi.
- Vizualizace terorismu využívala nejčastěji obrazy: **bezpečnostní složky v akci, těžce vyzbrojení policisté a vojáci, zranění, chaos na ulicích, vyjadřující se politici**. Některé z vizualizací se postupně stávají zaběhlými metaforami terorismu.
- Při výskytu razantní teroristické události má Česká televize tendenci věnovat události velkou část hlavní zpravodajské relace. To někdy vede k zařazování i podružných a méně důležitých informací.

METODIKA ANALÝZY

Pro analýzu byla použita kombinace těchto kvalitativních metod: a) **analýza rámcování** (*framing analyses*) sledující, jak byly události tematizovány a které informace byly zdůrazněny jako klíčové, b) **vizuální reprezentace** tématu; jaké vizuální znaky byly použity pro reprezentaci aktérů a tématu jako celku a c) **nominalizace hlavních aktérů** všímající si toho, jak jsou pojmenováváni hlavní aktéři z hlediska neutrality a případné příznakovosti jazyka.

VZOREK ANALÝZY

V rámci analýzy bylo analyzováno celkem 282 zpravodajských příspěvků. Zkoumaný vzorek byl vymezen pořadem, časově a tematicky:

- Zpravodajské příspěvky hlavní zpravodajské relace **Události**
- Doba odvysílání v období 1. ledna 2016 až 31. prosince 2016.
- Tematické zaměření na *terorismus*

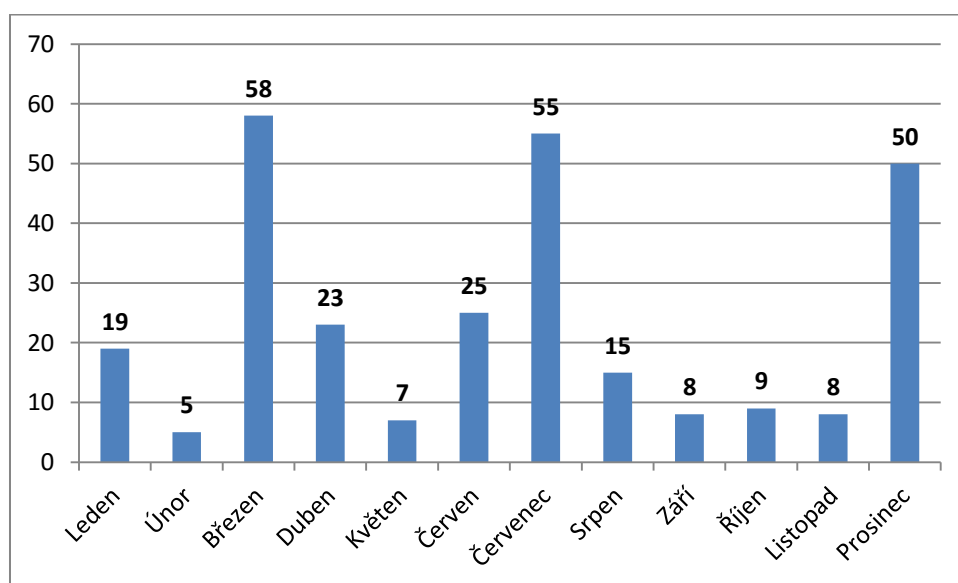
Analýza rámcování tématu

Téma teroismu bylo intenzivním makropříběhem zpravodajství během celého roku 2016. Česká televize v hlavní zpravodajské relaci Události odvysílala celkem 282 příspěvků spojených s tímto tématem. Největší intenzity dosahovalo téma v měsících březnu, červenci a prosinci. V březnu došlo k teroristickým útokům v Bruselu a k následnému zatýkání ve čtvrti Molenbeek, v červenci k teroristickému útoku kamionem ve francouzském Nice a v prosinci se odehrál teroristický útok v Berlíně. Těmto razantním a neočekávaným událostem věnovala Česká televize velkou část zpravodajské relace následujícího (případně ještě téhož) dne. Největší mediální pokrytí tématu terorismus bylo odvysíláno 22. března, 15. července a 20. prosince. V těchto dnech téma terorismu zabíralo převážnou část zpravodajské relace.

Specifikou tématu terorismu je, že vychází (zpravidla) **z neočekávané razantní události** vyžadující změnu předplánované tematické struktury vysílání a okamžitou změnu alokace lidských zdrojů. Téma samotné sebou nese vysokou organizačně-technickou náročnost zpracování. Je archetypálním příběhem o narušení sociálního řádu a předvídatelného chodu stabilní společnosti, o **narušení ontologického bezpečí**. Obecným problémem zpravodajského pokrytí tohoto tématu je razantnost události, která vyžaduje silnou medializaci často při počátečním nedostatku relevantních a ověřených informací.

Nejfrekventovanějšími rámci spojenými s tímto tématem byly rámce: **nečekaný teroristický útok, hledání a stíhání pachatelů** (zejména v souvislosti s útoky ve Francii a v Belgii), **bezpečnostní opatření, pieta a uctění obětí**.

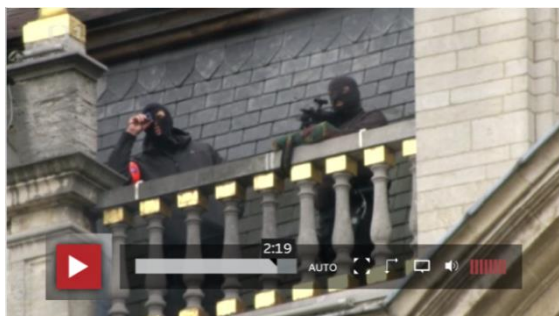
Graf. 1 Výskyt tématu v Událostech během roku.

Vizualizace tématu

V naprosté většině případů používala Česká televize **vizualizace terorismu**, které jsou svou tematizací běžné také u zahraničních televizních stanic. V souvislosti s aktuálními útoky se objevovaly bezprostřední záběry po explozi konotující chaos, strach, zmatek, záběry zraněných, zdravotníků, lidí ošetřovaných na ulici.

Druhá sada vizualizací je spojena s hlídkujícími **představiteli bezpečnostních složek a**

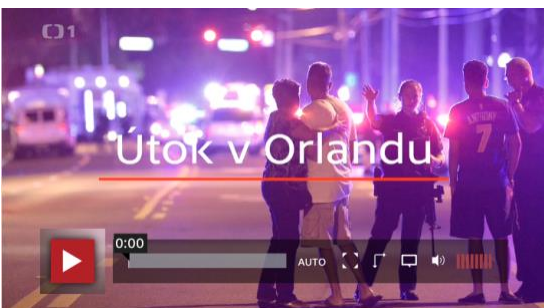
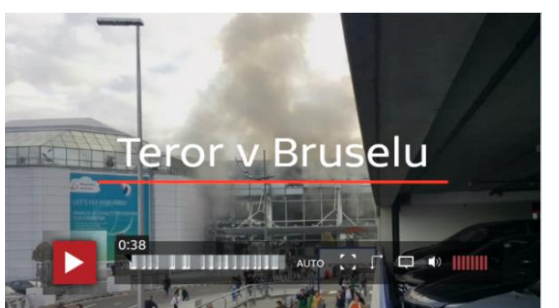

armády. Ty se objevovaly buď v pasivnější roli (postávající, patrolující), nebo při aktivní činnosti během bezpečnostních operací (ostřelovači na střechách, zatýkání podezřelého). Výjimečnost situace podtrhovala vysoká frekvence tohoto typu záběrů. Záběry na silné vyzbrojení bezpečnostních složek zároveň konotovaly znovunastolení pořádku, ale také dohled nad situací.

Další častou vizualizací byla vyjádření a projevy politiků odsuzujících teroristické útoky a oznamující zvýšení bezpečnostních opatření.

Typické pro téma bylo užívání distinkce od dalších částí relace – znělek s grafickým předělem – *Terorismus v Bruselu*, *Terorismus v Nice* atd. To přispívá k posílení seriality tématu a zpravodajské hodnoty kontinuity. Zároveň zdůrazňuje mimořádnost tématu.

Česká televize několikrát použila jako ilustrační záběry části propagandistických videí Islámského státu. Je otázkou, zda by nebylo vhodnější propagandistický materiál Islámského státu produkovaný za účelem manipulace zcela vynechat. Propagandistické videa ISIS jsou nicméně využívána i dalšími evropskými stanicemi.

Z důvodu intenzity tématu terorismu se tento stává jedním z primárních vyprávěcích rámců v souvislosti s násilnými činy spojenými s masovým zabíjením (útok v Orlandu), ačkoliv nemusejí být plánovány a organizovány teroristickou organizací. To zvyšuje propagandistický účinek teroristických organizací a (třeba že nezáměrně) přispívá k dosažení jejich cílů (prostřednictvím mediálního prostoru oslovovat široké publikum a vyvolávat strach a získávat příznivce.

Silným vizualizovaným tématem, zejména v souvislosti s útoky ve Francii a v Belgii bylo **utrpení civilního obyvatelstva** a vliv teroristických útoků na každodenní život. Často se při této vizualizaci objevovaly emotivně působící záběry dětí.

Důležitým leitmotivem zejména v období březen – duben bylo stíhání **podezřelých pachatelů teroristických útoků**. Česká televize opakovaně a relativně detailně informovala o identitě předpokládaných pachatelů stíhaných v Belgii.

Jazyková reprezentace

Při porušení sociálního řádu a základních norem fungování společnosti nebývá uplatňována norma objektivita ve významu, jak se užívá například u informování o politice. Od médií očekáváme stranění základním hodnotám společnosti a podporu stability sociálního řádu. V tomto rámci se také pohybuje vysílání České televize o terorismu.

Redaktoři a moderátoři užívali zpravidla popisný a faktický jazyk. Výjimkou bylo užití emotivních významů bezprostředně po neočekávaném teroristickém útoku. (Například po útoku v Egyptě: „dovolená v Egyptě se proměnila ve strach o život...“). V takových případech sahají redaktoři k hyperbole a případně k silně emotivní metaforice.

Zprávy vyznívají negativně (logicky) pro atentátníky, ti jsou většinou označováni jako *Islamisté*, (např. 5.1.: „trojice islamistů tam zabila 17 lidí“), případně obecně jako *teroristé*. Někdy jako *radikálové islámského státu* („Radikálové z Islámského státu nově unesli další čtyři desítky civilistů...“ , 17.1., nebo „Americké letectvo zničilo tábor radikálů islámský stát v Libyi“, 19.2.). Česká televize pravidelně – a fakticky správně – používá označení „*takzvaný Islámský stát*“. Redaktoři tak poukazují na nelegitimitu tohoto zřízení. Případně se objevuje sousloví „*samozvaný islámský stát*“ (např.: „*financoval z fondu samozvaného islámského státu*...“ , 16.1.).

Policisté a bezpečnostní složky jsou zpravidla prezentovány pozitivně (např. „*Rychlá reakce policie*...“ , 9.1.) Bezpečnostní operace byly často značovány jako *manévry*, evokující velký rozsah přesunu bezpečnostních složek.

Při bezprostředním popisu průběhu událostí redaktoři užívají dramatizace prostřednictvím přímého času („okamžitě se rozebíhá evakuace náměstí a záchrana zraněných...“). Obava vyvolaná teroristickými útoky bohužel vede také k uvádění občasných **hypotetických informací a zpráv** založených na dohaděch. V několika málo případech se tak děje i u České televize, ačkoliv jde o informace převzaté z jiných médií (např.: „*Také Německu zřejmě hrozí podobný teroristický útok, jaký zažila v listopadu Paříž, oznámil to deník Bild*“, 14.1.) Ačkoliv jde o zprávu převzatou, redakce by měla vyhodnotit, že jde o zprávu založenou na hypotéce a dohadu (navíc převzatá z bulvárního deníku).

Někdy autoři sahají k emotivnějšímu vyjadřování. Například zahraniční zpravodaj Vostál má tendenci k emotivnějšímu vyjadřování a k makrostrukturám: „*Brusel ovládl teror*“, „*země se ponořila do nejhorší bezpečnostní krize od konce druhé světové války*...“ (22.3.) Podobné je **užití zjednodušujících makrostruktur se objevuje i později**: „útok kamionem ze včerejšího večera odsuzuje celý svět...“, 20.12. V několika málo případech dochází k nadužívání ukazovacích zájmen při živém vstupu („ten reálný pachatel...“, 20.12.) Jde ale spíše o výjimku. Běžné je intenzivní užívání verbálních metafor: „policie dává dohromady všechny kousky do skládačky...“ (20.12.). Avšak většina těchto postupů je běžným trendem současné televizní zpravodajské narace mezinárodně.

Doporučení:

Česká televize by měla zvážit přebírání některých (hypotetických) informací ze zahraničních médií a vyhodnocovat je také podle typu zdrojového média. Je diskutabilní, zda by měla Česká televize používat záběry z propagačních materiálů „Islámského státu“ a věnovat tak intenzivní pozornost identifikaci pachatelů teroristických útoků, které vede sekundárně k jejich propagaci.

Zpracoval:

PhDr. Tomáš Trampota, PhD.

Autor přednáší obor mediální studia na New York University a na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, byl ředitelem Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK, spoluzakladatelem a prvním předsedou CEE Network v rámci European Communication Research and Education Association. Je autorem knih *Zpravodajství* a *Metody výzkumu médií*.